

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ»

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,

присвяченої 100-річчю Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

28-29 ВЕРЕСНЯ 2023 РОКУ
ЗАПОРІЖЖЯ, УКРАЇНА

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Запорізька обласна рада
Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Природний заповідник "Дніпровсько-Орільський"

Національна академія наук України
Криворізький ботанічний сад

28-29 вересня 2023 р.

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ»,

присвячена 100-річчю Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

28-29 September 2023

ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

“CURRENT PROBLEMS OF BIODIVERSITY PROTECTION AND SCIENTIFIC RESEARCHES IN WAR AND POST-WAR TIMES”,

dedicated to the 100th anniversary of Bogdan Khmelnitsky Melitopol State Pedagogical University

Запоріжжя, 2023

УДК 502.171:001:316.485.26(062)

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 4 від 01.11.2023 р.)

Редакційна колегія:

Фалько Н.М. – к.псих.н., доцент, ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

Дерев'янко Н.П. – к.с-г.н., доцент, завідувач кафедри садово-паркового господарства Хортицької національної академії;

Трифанова М.В. – к.б.н, заступник директора з наукової роботи природного заповіднику «Дніпровсько-Орільський»;

Бойко Л.І. – к.б.н., с.н.с., в.о. директора Криворізького ботанічного саду НАН України.

Сидоренко А.І. – викл.-стаж., заступник декана хіміко-біологічного факультету з науково-дослідної роботи та міжнародного співробітництва.

Актуальні проблеми охорони біорізноманіття та наукових досліджень в умовах воєнного та післявоєнного часу: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Запоріжжя, 28–29 вересня 2023 р.).Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2023. 129 с.

У збірнику оприлюднено матеріали учасників конференції «Актуальні проблеми охорони біорізноманіття та наукових досліджень в умовах воєнного та післявоєнного часу», яка відбулася 28–29 вересня 2023 р.

Збірник призначено для наукових працівників, студентів, аспірантів, викладачів навчальних закладів різних рівнів.

У тезах збережено орфографію та пунктуацію авторів.

За достовірність та оригінальність матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 502.171:001:316.485.26(062)
© Авторський колектив, 2023

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА БІОЛОГІЯ ТА БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Гришко В. М., Ахмедова В. В. *Особливості проростання насіння гібридів кукурудзи до сумісної дії сполук хрому, кадмію, нікелю та цинку 7*

Любка О. І. *Лишайники соснових насаджень в долині річки Камишна 9*

Nazimov S. S. *Opatrum sabulosum (Coleoptera, Tenebrionidae): current status of distribution in Europe and harmfulness to crops..... 12*

Павленко А. О. *Стан ценопопуляцій Cephalaria uralensis Schrad. et Roem. et Schult на криворізьких залізорудних відвалах.....15*

Подорожний С. М., Брен О. Г., Брен О. А. *Сучасний стан галерейних лісів української частини Дунаю.....17*

Сидоренко А. І., Ковальова Ю. А. *Вплив військових дій на популяцію баклана великого (Phalacrocorax carbo) в Азово-Чорноморському регіоні України..... 22*

Чипиляк Т. Ф., Зубровська О. М., Лінкевич О. О. *Перспективність використання квітниково-декоративних рослин в урболандшафтах Криворіжжя.....25*

Шоль Г. Н. *Колекція рідкісних та зникаючих видів рослин степових екосистем України Криворізького ботанічного саду – об'єкт національного надбання..... 28*

Юхименко Ю. С., Бойко Л. І., Данильчук О. В. *Дендросозоекзоти в колекції голонасінних Криворізького ботанічного саду НАН України 31*

Яковлєва-Носарь С. О., Ревука В. А. *Характеристика підліску балки Ушвива.....34*

ЕКОЛОГІЯ, ЗАПОВІДНА СПРАВА ТА ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ

Пюрко О. Є., Борозенець А. В. *Морфофункціональний контент вегетативних органів ксерофітних рослин Приазовського регіону.....37*

Василенко С. В. *Вплив на природу острова Хортиця в умовах воєнного часу.....40*

Духній М. Я. *Основні чинники забруднення річки Золота Липа 43*

Дюжикова Ю. Ю., Демешко А. М. *Філософський погляд на вирішення екологічної проблеми.....45*

Колесникова К. В., Колесников І. М., Кабар А. М. *Таксономічне різноманіття молюсків луків природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»..... 50*

Красова О. О. *Нотатки щодо теорії та практики фіторекультивації на Криворіжжі з погляду ноосферної парадигми.....52*

Подпрятов О. О., Подпрятова Н.О. *Проблеми функціонування Українського степового природного заповідника НАН України в умовах воєнного та післявоєнного часу* *55*

Подпрятова Н. О. *Аналіз екоморфологічної диференціації рослинності технозолів Нікопольського марганцеворудного басейну*…….58

Пюрко О. Є., Арабаджи-Тіпенко Л. І. *Засолення ґрунту як екзогенний фактор ініціації адаптивних перебудов у галофітних рослинних організмів* *61*

Черевань Ю. О., Пюрко О. Є. *Пігмент-формуюча складова асиміляційного апарату рослин різних екогруп* *66*

ПРИРОДНИЧА ОСВІТА

Pyurko O. E., Viktorov I. V., Hnativ O. V. *Biological lapbook as a formative element of cognitive interest of secondary schoolchildren with special educational needs* *69*

Дюжикова Т. М., Гавріна В. О. *Екологізація хімічної освіти у вищих педагогічних закладах…* *73*

Кулик І. О., Григорова Ю. Є. *Завдання екологічного виховання здобувачів вищої освіти* *76*

Прядка Т. О., Пюрко В. Є. *Інтерактивні методи навчання та їх застосування в процесі вивчення біології*..... *79*

ПСИХОЛОГІЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Горна О. І., Гуляєва В. М., Димитрова С. П. *Соматичний стан здоров'я студентів у процесі навчання у вищому навчальному закладі*..... *82*

Дмитришин Ю. М., Овдієнко І. В. *Морфо-конституціональні особливості стану організму юнаків-студентів 17-18 років* *85*

Пюрко В. Є., Христова Т. Є. *Акме-теоретичні засади професійної підготовки фахівців з фізичної терапії та ерготерапії: україно-європейський контент* *87*

САДОВО-ПАРКОВЕ ГОСПОДАРСТВО, ГАРДЕНОТЕРАПІЯ ТА ЛАНДШАФТНИЙ ДИЗАЙН

Білоус Є. О., Арабаджи-Тіпенко Л. І. *«Гарденотерапія» як напрямок реабілітації через контакт з природою*..... *91*

Дерев'янко Н. П. *Особливості озеленення прибудинкових територій ОСББ у м. Запоріжжя*..... *94*

Дякун О. В., Подорожний С. М. *Інвентаризація деревних насаджень скверу біля «Станції юних техніків» м. Кам'янське* *96*

Єрмоленко К. І. *Сквер як компонент сучасного міського середовища*……...*100*

Завгородній М. П. *Особливості розмноження декоративних рослин за дії нових стимуляторів різогенезу* *102*

Кателло А. В. *Створення територій з різнотрав'я та злаків у містах півдня України*..... *106*

Кобець О. В. *Специфіка підбору асортименту квітково-декоративних рослин для озеленення прибудинкових територій в умовах воєнного часу у м. Запоріжжя* *109*

Копилов К. С., Туровцева Н.М. *Контейнерне озеленення у міському середовищі* *112*

Куц М. О. *Відновлення територій за допомогою озеленення після завершення бойових дій*..... *115*

Ленива Л. С. *Корисні властивості айви*..... *117*

Мельнікова І. О. *Використання штучного інтелекту в ландшафтному дизайні*..... *120*

Неч А. С. *Проєктні пропозиції щодо озеленення та благоустрою присадибної ділянки в м. Запоріжжя*..... *122*

Туровцева Н. М. *Викладання гарденотерапії в МДПУ імені Богдана Хмельницького* .. *124*

Шкута С І. *Морфометрична характеристика плодів і насіння культиварів Berberis thunbergii DC. в умовах Криворізького ботанічного саду НАН України*.. *126*

Екологізація хімічної освіти у вищих педагогічних закладах
Greening of chemical education in higher pedagogical institutions

Дюжикова Т. М.
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хімії та хімічної освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна
Гавріна В. О.
студентка 3 курсу хіміко-біологічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

Прискорений розвиток виробництва та господарська діяльність, у процесі яких людина вичерпує та забруднює дедалі більше природних ресурсів, зумовили порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі. XXI сторіччя характеризується різким порушенням рівноваги природного середовища, що зумовлюється некерованою науково-технічною діяльністю, хижацьким природокористуванням та порушенням норм експлуатації природних ресурсів, неконтрольованим землекористуванням, розширенням рамок урбанізації, переважанням матеріальних потреб над духовними, відсутністю контролю з боку відповідних державних органів за дотриманням норм природокористування тощо. Причинами такого стану довкілля є і «відсутність сформованого екологічного світогляду людини, недосконаліть природоохоронних компетенцій усіх верств населення, недостатність і затеоретизованість екологічного виховання на всіх рівнях освіти» [1].

Зміст терміну «екологізація» включає розгляд оптимальних та гармонійних взаємодій людини (суспільства) і природи [2]. Від так його комбінують у вигляді понять «екологізація світогляду», «екологізація виробництва», «екологізація наук», «екологізація свідомості», «екологізація мислення», «екологізація освіти», «екологізація світовідчуття», «екологізація потреб», «екологізація поведінки» та інше.

При екологізації системи освіти слід передбачити впровадження екологічних ідей, понять, принципів до змісту дисциплін, які дозволять підготувати екологічно грамотних фахівців різного профілю. А тому важливо, щоб цей процес проник і в освітню і у виховну діяльність, а на останок сучасні екологічні ідеї та цінності будуть проявленні у різних сферах суспільства, тобто відбудеться його екологізація [4].

Включення в курс хімії екологічного компонента при системному розгляді хімічних і екологічних знань на заняттях в університеті шляхом багатостороннього розгляду об'єктів, вирішенні екологізованих завдань, виконання екологічно орієнтованих лабораторних та практичних робіт викликає інтерес у здобувачів вищої освіти до питань, що розглядаються, посилює мотивацію вивчення хімії і підвищує ефективність засвоєння системи хімічних знань.

Стратегічною метою освіти має стати екологічне мислення, основу якого становлять наукові знання, екологічна культура та етика. Тема екологічної свідомості має ототожнитися зі світовими життєвими цінностями. Екологічна свідомість вимагає підкріплення почуттям, емоційно цілісним, глибоко моральним ставленням до природи, суспільства, людей. Сучасна екологічна освіта має бути спрямована в майбутнє, спиратися на ідеї гармонії природи та людини, стійкого розвитку біосфери, сприяти подоланню наявних у суспільстві стереотипів шляхом формування духовної, моральної, екологічно освіченої особистості та створювати умови для її розвитку та, нарешті, стати фактором соціальної стабільність суспільства [2, с.20].

Хімія як навчальний предмет озброює знаннями та вміннями «правильного», обережного поводження з речовинами. Якби ці вміння не лише формувалися, але були сформовані та закріпленні у навичках, значна кількість екологічних проблем взагалі б не стояла перед людством. Таке можливо через посилення роботи студентів з реактивами, що не може еквівалентно замінити перегляд реакцій з відеоматеріалів чи демонстрації викладачем. Інакше кінцевим результатом цього освітнього процесу ми маємо формування хемофобії. Тому, щороку екологічні проблеми збільшують свою чисельність.

Основна мета екологічної освіти та виховання – підвищити екологічну обізнаність здобувачів, виховувати та навчати їх чутливими до екологічних проблем, та розвивати практичні навички в галузі охорони та збереженні навколишнього середовища. Для досягнення цієї мети необхідно дотримуватися таких основних принципів: усвідомлювати місцеві, регіональні, національні та глобальні екологічні проблеми; розвивати такі навички, які допоможуть вирішувати проблеми навколишнього середовища; заохочувати студентів брати безпосередню участь в охороні та покращенні навколишнього середовища [2, с.11].

Згідно «Концепції екологічної освіти в Україні» (затверджена Рішенням Колегії МОН України № 13/6-19 від 20.12.01) складовими компонентами екологічної освіти визначено екологічні знання, екологічне мислення, екологічний світогляд, екологічна етика [3]. Відповідно кожний компонент характеризує рівень екологічної зрілості [4]: початковий (елементарний чи інформативно-підготовчий) передбачає набуття екологічних знань, уявлень дошкільного рівня; основний (базово-світоглядний) – набуття вмінь керуватися одержаними знаннями задля недопущення забруднення довкілля на побутовому рівні; вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий) – глибоке усвідомлення і практичну реалізацію цих знань та вмінь на всіх рівнях життя, особливо вищих.

Такий умовний рівневий поділ слід також враховувати у навчальних планах підготовки фахівців різного профілю, особливо приділяючи увагу екологічній підготовці спеціалістів управлінського апарату.

Проблема екологізації університетської хімічної освіти потребує подальшого вивчення. Вбачаємо необхідним включити до змісту дисциплін при фаховій підготовці майбутніх учителів власне екологічні підпитання щодо утилізації шкідливих чинників, зменшення антропогенного навантаження на довкілля, природоохоронних заходів, пов’язаних з майбутньою професійною діяльністю, щоб отримання знання майбутні вчителі змогли застосувати у своїй подальшій професійній діяльності.

Література

1. Гришко С.В., Непша О.В. Проблеми формування екологічної культури студентської молоді в сучасному суспільстві. Екологія: зб. наук. пр. VII-го Всеукр. з'їзду екологів з міжнародною участю (25-27 вересня, 2019). Вінниця: ВНТУ, 2019. С. 190.
2. Дюжикова Т.М., Кулик І.О. Мета та завдання екологічного виховання студентів закладів вищої освіти. Нотатки сучасної науки: електронний мультидисциплінарний науковий часопис. № 1. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С.20.
3. Концепція екологічної освіти України URL: http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148b3b2021c2c. (дата звернення: 26.09.2022)
4. Нінова Т.С. Підготовка майбутніх учителів хімії до екологічної освіти і виховання учнів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04.. Київ, 2002. 24 с.

Завдання екологічного виховання здобувачів вищої освіти
Tasks of environmental education of higher education students

Кулик І.О.
старший викладач кафедри хімії та хімічної освіти
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна
Григорова Ю.Є.
студентка 2 курсу магістратури хіміко-біологічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя, Україна

Розвиток науки і техніки призвів до того, що проблеми взаємин людини і природи вже не є суто біологічними, а набувають методологічного значення як в теоретичному осмисленні людиною перспективи своєї взаємодії з природою, так і в практичних висновках цього осмислення: від повного самознищення до процвітання, досягнення добробуту, перетворення планети в сприятливе місце для життя.

Наукове електронне видання

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
присвяченої 100-річчю Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ЧАСУ»

28-29 вересня 2023 року
м. Запоріжжя, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
https://mdpu.org.ua/

Відповідальний за випуск: ***Андрій СИДОРЕНКО***